



JOURNAL OF RESEARCH  
IN EDUCATION AND SOCIETY  
EĞİTİM VE TOPLUM  
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ  
ISSN: 2458 - 9624 (Online)



*Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi/JRES, 6(2), 233-255, 2019*

## SAĞLIK ÇALIŞANLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE HASTANE ORTAMLARINDA YER ALAN SANATSAL FİZİKİ ÖGELERİN VE DÜZENLEMELERİN İNCELENMESİ

### SURVEY OF MEDICAL PROFESSIONALS' OPINIONS ON ARTISTIC PHYSICAL OBJECTS AND ARRANGEMENTS IN HOSPITAL SETTINGS

Bülent SALDERAY<sup>1</sup> ve Zeynep GÖNÜLAY ÇALIMLI<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Temel Sanatlar Bölümü, Ankara, Türkiye.  
e-posta:bsalderay@gmail.com

<sup>2</sup> Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Ankara, Türkiye.  
e-posta:zeynepcalimli@gazi.edu.tr

*Gönderim Tarihi: 11.06.2019 Düzeltme Tarihi: 25.06.2019 Kabul Tarihi: 06.08.2019*

#### Öz

Bu araştırmanın genel amacı; sağlık çalışanlarının görüşlerine göre hastane ortamlarında yer alan sanatsal fiziki öğeler ve düzenlemelerin incelenmesidir. Bu araştırma, nicel araştırmalar kapsamında betimsel bir çalışmadır. Bu doğrultuda; 22.11.2017- 30.05.2018 tarihleri arasında Ankara ilinde yer alan psikiyatri hizmeti sunan hastaneler araştırma kapsamına alınmış ve toplamda 71 sağlık personeli değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler, SPSS 22 paket programı ile analiz edilerek tablolaştırılmıştır. İlgili birimlerde sanatsal öge olarak en çok resim çalışmalarının bulunduğu; hasta muayene odalarında %64,8 (f = 46), koridorlarda %71,8 (f = 51), bekleme salonlarında %56,3 (f = 40) ve sağlık personeli odalarında %62 (f = 44) olduğu bulgusuna varılmıştır. Katılımcıların %49,3 (f = 35) çoğunluğu çalıştığı birimde sanatsal öğelerin olduğunu ancak yetersiz olduğunu düşündükleri bulgulanmıştır. Hasta odalarının %38'i (f = 27) beyaz ve %62'si (f = 44) bej; koridorların %36,6'sı (f = 26) beyaz ve %66,2'si (f = 47) bej; bekleme salonların %36,6'sı (f = 26) beyaz ve %66,2'si (f = 47) bej; sağlık personeli odalarının %39,4'ü (f = 28) beyaz ve %63,4'ü (f = 45) bej renkte olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların %78,9'u (f = 56) bu renklerin uygun olduğu görüşündedir. Katılımcıların %94'ü (f = 67) hastaların tedavi aldıkları ortamların hastaların üzerinde etkili olduğunu görüşünde oldukları belirlenmiştir. Sağlık personelinin görüşlerine göre; (1) ilgili birimlerde yer alan sanatsal öğelerin kendileri açısından memnuniyet sağlayacak sayıda olmadığı; (2) mekânların ağırlıklı olarak beyaz ve bej renklerinde olduğu ve bu renklerden memnun

oldukları; (3) ilgili mekânların hastalar açısından önemli olduğu ve hastalarının tedavilerinde etkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

*Anahtar Kelimeler: Görsel Sanatlar, Sanatsal Öge, Hastane Ortamı, Tedavi.*

### **Abstract**

The overall aim of this research is to survey health professionals' opinions on artistic physical objects and arrangements in hospital settings. This study is a descriptive analysis within the scope of quantitative research. In this respect, the hospitals providing psychiatry service within the borders of Ankara province were included in the scope of this research between 22 November 2017 and 30 May 2018. Totally 71 health professionals participated in the study. The analysis of data obtained throughout the study was performed and charted with SPSS Version 22 software program. Painting artworks were found to be the most common artistic objects in the hospital units providing psychiatry service, with 64,8 percent (f = 46) in patient examination rooms, 71,8 percent (f = 51) in the hallways, 56,3 percent (f = 40) in the waiting rooms, and 62 percent (f = 44) in the staff rooms. It was found out that 49,3 percent (f = 35) of the participants have the opinion that artistic objects exist at their workplace yet insufficiently. It is also revealed that 38 percent (f = 27) of the patient rooms are painted in white and 62 percent (f = 44) beige, 36,6 percent (f = 26) of the hallways white and 66,2 (f = 47) beige, 36,6 percent (f = 26) of the waiting rooms white and 66,2 percent (f = 47) beige, and 39,4 percent (f = 28) of the staff rooms white and 63,4 percent (f = 45) beige. 78,9 percent (f = 56) of the participants think that these colors are appropriate. It has been identified that 94 percent (f = 67) of the participants are of the opinion that the settings where the patients receive medical treatment have impact on the patients. According to the views of the health professionals, it is concluded that (1) the number of the artistic objects in the hospital units where they offer services is not at a satisfying level from their point of view, (2) that the colors of the settings are predominantly white and beige and they are satisfied with these colors, and (3) that the areas that psychiatry services are provided are of importance for the patients and effective in their treatment.

*Keywords: Visual Arts, Artistic Elements, Hospital Setting, Medical Treatment.*

### **Giriş**

Yakın zamana kadar, tedavi ve tanılamaya ilişkin sağlık ortamının (hastane, poliklinikler, sağlık merkezleri, vb) ve hastaların duyu durumlarının, iyileşme süreci ile ilgisi olmadığı önemli olan etkenin tek başına sağlık hizmetinin kalitesi olduğu görüşü hâkimdi. Ancak, bu görüş yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular ışında değişmeye başlamıştır. Bu doğrultuda; sağlık hizmeti veren ortamların, hastaların iyileşme hızında ve zihinsel durumları üzerinde, önemli bir etkisi olabileceğine dair yeni çalışmalardan elde edilen kanıtlar bulunmaktadır. Ortaya çıkan bu kanıtlar, tedavide yalnızca bedenin hastalıklı bölgesinin değil hastanın psikolojik süreçlerini de dikkate alması gerektiğini göstermektedir (Dalke ve Matheson, 2007, s.15; Delamothe, 1989 s.1164; Saltık Özkan, 2012 s. 308; Sungur Ergenoğlu ve Aytuğ, 2007 s. 45).

Salderay (2014, s.7), ruh ve beden ayırımına karşı çıkan psikosomatik tıp anlayışından bahsetmektedir. Bununla birlikte; bu anlayışa göre insanın psiko-sosyal bir bütün olarak ele alınıp incelendiğini de dile getirmektedir. Diğer bir ifadeyle; somatik tıp organik açıdan

patolojik bulguların saptanamadığı ve hastalık nedeni olarak psikişik etmenlerin rol oynadığı, somatik hastalıkları kapsayan bir disiplin olduğundan bahsedilebilir. Bu noktada, geleneksel tıp patolojik süreçleri yalnızca organik açıdan inceleme eğiliminin de olmasına karşın; insanbilim ve toplumbilim alanlarındaki verilerin de hastalıkların tedavi sürecindeki önemini arttığı görülebilir (Velioğlu, 2000,s.32). Bu doğrultuda; hastaların tedavi hizmeti almak için bulunduğu sağlık kurumlarının fiziki durumlarının, bireyleri olumlu ya da olumsuz etkileyerek tedavi durumları üzerinde etkileri olduğundan bahsedilebilir. Buna ek olarak hasta-merkezli bir yaklaşımın genel olarak sağlık sektörünün her alanındaki kullanılmaya başlandığı görülebilir.

Bu görüşü destekler nitelikte; Salderay'a (2018, s.268) göre sağlık hizmeti verilen mekânlarda (hastaneler, sağlık merkezleri vb.) gerçekleştirilecek fiziki düzenlemelerin (iç-dış mekânlarda kullanılan renkler, sanatsal öğeler vb.) hastaların, hasta yakınlarının ve sağlık çalışanlarının olumlu duygu durumuna ilişkin çoklu katkı sağlayabileceğine ilişkin alanda yapılmış çalışma sonuçlarından bahsetmektedir. Bu bağlamda Dalke ve Matheson'a (2007, s. 16) göre sağlık hizmeti veren ortamlarında renk ve tasarım uygulama stratejilerinde ortaya çıkan duygusal ve psikolojik faktörlerin, kişinin iyi olma hissini etkileyebileceğini dile getirmektedirler.

Sağlık hizmeti veren mekânlarda yer alan sanatsal fiziki uygulamaların ve sanat eserlerinin, insan psikolojisi üzerinde öncelikli etki ettiği düşünürebilir. Bu noktada, hastanelerde fiziki ortam düzenlemelerinin ve sanatın kullanımının kayda değer oranda önem taşıdığı dile getirilebilir. Ergenoğlu ve Aytuğ (2007, s. 49), Ernst Dimnet'e atıfta bulunarak bütün sanat alanları arasında, mimarlığın en yavaş etkileyen sanat alanı olduğundan ancak etkisinin kesin olarak ruh sağlığı üzerine etki ettiğinden bahsetmektedirler.

### **Araştırmanın Problemi**

İnsan hayatının önemli birleşenlerinden biri olan sanat, özellikle psikolojik yapı üzerindeki etkisi geçmişten beri bilinmektedir. Ancak; 20. yy. sonları 21. yy. başlarında “iyileştiren hastane tasarımları” genel kavramının ortaya çıkması ile birlikte sanatın iyileştirme süreci üzerindeki etkisi irdelenmeye, sorgulanmaya başlanmıştır. Bu konuda, gelişmiş ülkelerde birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Ancak, Türkiye’de bu konuda yapılan disiplinler arası çalışmaların kısıtlı olduğu dile getirilebilir. Türkiye’de bu tür çalışmalara yönelik zemin hazırlanabilmesi adına mevcut durumun ne olduğunun belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaçtan hareketle, “sağlık çalışanlarının görüşlerine göre hastane ortamlarında yer alan sanatsal fiziki öğeler ve düzenlemelerin incelenmesi” araştırmanın sorunu olarak ele alınmış ve bu sorun çeşitli yönleri ile araştırılarak irdelenmiştir.

## **Amaç**

Sağlık çalışanlarının görüşlerine göre hastane ortamlarında yer alan sanatsal fiziki ögeler ve düzenlemelerin incelenmesi bu araştırmanın genel amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda aşağıda belirtilen 3 alt amaç oluşturulmuştur:

1. Sağlık birimlerindeki sanatsal ögeler nedir?
2. Sağlık birimlerindeki duvarların renkleri nedir?
3. Sağlık hizmeti verilen ortamların hastalar üzerindeki etkisi nedir?

## **Kapsam**

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de psikiyatri hizmeti veren hastaneler oluşturmaktadır. Örneklemine ise Ankara il sınırları içerisinde yer alan ve psikiyatri hizmeti sunan hastaneler oluşturmaktadır. Ankara ilinde bulunan diğer devlet hastaneleri, üniversite hastaneleri ve/veya özel hastaneler ile birlikte araştırmanın yapılmasına izin vermeyen hastanelerdeki sağlık personeli kapsam dışında bırakılmıştır.

Bu araştırmanın kapsamı, Ankara ili içerisinde psikiyatri hizmetleri sunan hastanelerdir. Bu doğrultuda araştırma; Ankara Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Ruh sağlığı ve Hastalıkları bölümünde, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Cebeci Araştırma ve Uygulama Hastanesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalığı bölümünde ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Cebeci Araştırma ve Uygulama Hastanesi Ruh sağlığı ve Hastalıkları bölümünde, Ankara Gazi Üniversitesi Sağlık Araştırma ve Uygulama Merkezi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalığı bölümünde ve Ruh sağlığı ve Hastalıkları bölümünde, Dış Kapı Eğitim ve Araştırma Hastanesi Toplum Ruh Sağlığı Merkezinde ve Dr. Abdurrahman Yurtaslan Ankara Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi Andıçen Toplum Ruh sağlığı merkezinde toplam 71 kişilik sağlık personeliyle yapılmıştır.

Bu doğrultuda, katılımcıların 20’si (%28,2) Ankara Gazi Üniversitesi Sağlık Araştırma ve Uygulama Merkezinden; 19’u (%26,8) Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Cebeci Araştırma ve Uygulama Hastanesinden; 15’i (%21,1) Ankara Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinden; 8’i (%11,3) Dışkapı Eğitim ve Araştırma Hastanesinden ve 9’u (%12,7) Dr. Abdurrahman Yurtaslan Ankara Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesinden katılmıştır.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu 37’i, (%52,1) Erişkin Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniğinde çalışmaktadır. Katılımcıların 26’u (%36,6) Erişkin Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Yataklı Servisinde, 17’si (%23,9) Toplum ve Ruh Sağlığı Merkezinde ve 17’si (%23,9) Çocuk

ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniğinde çalışmaktadır. Erişkin Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Poliklinik ile Yataklı Servis de çalışan 8 kişi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Poliklinik ek Erişkin Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Poliklinik ile Yataklı Servis de çalışan 3 kişi, Erişkin Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Poliklinik ile TRSM de çalışan 5 kişi, Erişkin Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Poliklinik ile Yataklı Servis ve TRSM de çalışan 1 kişi bulunmaktadır.

## Yöntem

Bu araştırma, nicel araştırmaların kapsamı içerisinde yer alan betimsel bir çalışmadır. Bu doğrultuda; Ankara il sınırları içerisinde, psikiyatri hizmeti sunan hastane ortamlarında bulunan sanatsal fiziki öğeler ve düzenlemelerin güncel durumunun ne olduğu betimlenerek incelenmiştir. Karasar'a (2014, s. 77) göre; nicel araştırmalarda tarama modelleri geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Betimsel araştırma, yaşayanların, hâlihazırda var olanların, yaşananların ne olduğunun betimlenip açıklanarak ortaya konulması olarak ele alınabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2014, s. 47).

Bu doğrultuda, “sağlık çalışanlarının görüşlerine göre hastane ortamlarında yer alan sanatsal fiziki öğeler ve düzenlemeler nedir?” sorusuna yanıt bulmak amacıyla veri toplama araçlarından biri olan anket formu oluşturulmuştur. Araştırmacı tarafından oluşturulan anket formu beş uzmana (1 sanat eğitimcisi, 1 özel görsel sanatlar uzmanı, 1 psikolog, 1 çocuk psikiyatristi, 1 özel eğitimci) gösterilerek görüş alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda; soru sayısında veya soru içeriğinde, öneride ve yönlendirmede bulunulan hususlarda değişiklikler yapılmıştır. Bu doğrultuda; uzman görüşleri doğrultusunda oluşan anket formunun pilot uygulaması Gazi Üniversitesi Hastanesi Çocuk ve Ergen Psikiyatri Bölümünde çalışan belirlenen sağlık personeliyle yapılmıştır. Pilot uygulamanın yapıldığı sağlık personeli gerçek çalışmada kapsam dışında bırakılmıştır. Pilot uygulama sonrasında yapılan düzeltmeler ile oluşan anket formunun son hâli, örneklem olarak tespit edilen hastanelere araştırmacı tarafından elden ulaştırılmıştır. Anket formlarındaki soruların psikiyatri kliniklerinde yetkili sağlık personeli (klinik doktoru, asistanı, psikolog, hemşire ve/veya sosyal hizmet uzmanı) tarafından doldurulması istenmiştir.

Araştırmanın bağımsız değişkenini; araştırma verilerinin elde edilmesinde kullanılan anket formu oluşturmaktadır. Bağımlı değişkenini ise; katılımcıların araştırma formuna vermiş oldukları yanıtlar oluşturmaktadır.

### **Verilerin Toplanması**

Araştırmanın verilerinin toplanması için ilk iletişime geçilen sağlık birimi Gazi Üniversitesi Sağlık Araştırma ve Uygulama Merkezi olmuştur. Bu merkezde etik kurul kararı alınması için gerekli prosedürler uygulanmıştır. Alan etiği gereğince bu merkezden alınan, Gazi Üniversitesi klinik araştırmalar etik kurulu girişimsel olmayan araştırmalar karar formunun, örnek olarak sunulması diğer kurumlardan da izin alınmasında etkili olmuştur. Bu doğrultuda, araştırmacı verilerin toplanmasında öncelikli olarak 22.11.2017- 30.05.2018 tarihleri arasında Ankara ilinin sınırları içerisinde örneklem olarak belirlenen kurumlara; Ankara Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Ruh sağlığı ve Hastalıkları bölümüne, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Cebeci Araştırma ve Uygulama Hastanesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalığı bölümüne ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Cebeci Araştırma ve Uygulama Hastanesi Ruh sağlığı ve Hastalıkları bölümüne, Ankara Gazi Üniversitesi Sağlık Araştırma ve Uygulama Merkezi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalığı bölümüne ve Ruh sağlığı ve Hastalıkları bölümüne, Dış Kapı Eğitim ve Araştırma Hastanesi Toplum Ruh Sağlığı Merkezine ve Dr. Abdurahman Yurtaslan Ankara Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi Andiçen Toplum Ruh sağlığı merkezine, Ankara Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi İhsan Doğramacı Çocuk Hastanesine Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalığı bölümüne; Başkent Üniversitesi Ankara Hastanesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalığı bölümünde ve Ruh sağlığı ve Hastalıkları bölümüne; Ankara Ufuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Dr. Rıdvan Ege Sağlık Araştırma Uygulama Merkezi Hastanesi Ruh sağlığı ve Hastalıkları bölümüne; araştırmanın yapılması için izin dilekçesi, araştırmanın kısa özeti, gerekçesi ve amaçları, Gazi Üniversitesi klinik araştırmalar etik kurulu girişimsel olmayan araştırmalar karar formu ve araştırmada kullanılacak örnek anket formuyla birlikte elden başvuru yapılmıştır. Başvuru sonuçlarına göre olumlu yanıt alınan kurumların, ilgili kararları araştırmacının eline ulaştıktan sonra verilerin toplanması süreci başlamıştır.

Araştırmacı, ilgili bölümlere bizzat giderek her bir ilgiliyle araştırma hakkında kısa bilgi vermiştir. Gönüllü olarak katılmak isteyenlere veri toplama aracı olan anket formu teslim etmiştir. Araştırmacı daha çok ilgiliye ulaşabilmek amacıyla defalarca kurumları ziyaret etme durumunda kalmıştır. Bu süreç içerisinde kurumlar faaliyetleri devam ettiği için ilgililere ulaşabilme; hastalarıyla olan görüşmelerinin bitirilmesi için uzun saatler bekleme, zaman sıkıntısından dolayı anketlerin sonra doldurulacağı söylenip unutulması, sağlık personelinin gönüllü olarak araştırmaya katılmak istememesi ve benzeri birçok zorluk yaşanarak tamamlanmıştır.

## **Verilerin Çözümlemesi**

Ankara ilindeki hastanelerde sağlık çalışanlarının görüşlerine göre hastane ortamlarında yer alan sanatsal fiziki ögeler ve düzenlemelerin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada, araştırmacı tarafından uzman görüşlerine göre geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılıp, ankette yer alan maddeler frekans ve yüzdelik istatistikleri kullanılarak yorumlanmıştır. Analizler SPSS 22 paket programı ile yapılmıştır. Grafik çiziminde Excel programından faydalanılmıştır. Konuyla ilgili yapılan bilimsel çalışmalarla birlikte elde edilen bilgiler çeşitli yönleriyle değerlendirilerek yorumlanmıştır.

## **Araştırmanın Kısıtları**

Araştırmada, Ankara Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi İhsan Doğramacı Çocuk Hastanesine Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalığı bölümü, Başkent Üniversitesi Ankara Hastanesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalığı bölümü ile Ruh sağlığı ve Hastalıkları bölümü ve Ankara Ufuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Dr. Rıdvan Ege Sağlık Araştırma Uygulama Merkezi Hastanesi Ruh sağlığı ve Hastalıkları bölümü yapılan başvuruları red etmelerinden dolayı araştırma kapsamı içerisine alınmamışlardır. Bununla birlikte; izin alınan hastanelerde ise görev yapan sağlık personellerinin, etik kurul kurum izninin alınmasına rağmen gönüllük ilkesine dayanarak anket formlarını yanıtlamak istemeyenlerin olması, araştırmacı tarafından defalarca ulaşılmaya çalışılsa da ulaşılamayan (izinde olanlar, hasta yoğunluğundan zaman ayıramayanlar vb.) ve geriye dönütte bulunmayan sağlık çalışanları araştırma kapsamı dışında bırakılmışlardır.

## **Kuramsal Çerçeve**

### **Hastanelerde Sanat Ögelerinin Kullanılmasının Tarihi**

Plato'dan Aristoteles'e, Immanuel Kant'a ve daha yakınlarda Roger Scruton ve Anne Sheppard'a göre, filozoflar estetiği, insan kimliğinin belirteçleri, insan durumunun keşfi yolları ve kişisel kendini ifade etmenin temel ögeleri olarak tanımlamışlardır. Filozof Yuriko Saito da her gün kullanılan objelerde görünüşün aksine güzelliğine daha fazla dikkat göstermenin onları ve çevremizi takdir etme eylemini gerçekleştirdiği görüşündedir (Moss ve O'Neill, 2014, s. 1032).

Sanat ögelerinin batı da hastanelerde kullanımı, 14. yüzyılın başından beri Avrupa hastanelerinin bir özelliği olmuştur. Kilise binaları eskiden hasta ve muhtaçların bakımı için bir hastane olarak da görev yapardı. Sanatın burada genellikle hastaları son yolcuğuna hazırlanmaya yönelik bir kullanımı vardı (Behrman, 1997: 584; Hathorn ve Nanda, 2008, s. 3;

Iyendo ve Alibaba, 2014, s. 102). Bu kapsamda, hastanelerde erken dönemlerden beriterapötik anlamda olmasa bile; sanat öğelerinin varlığından söz edilebilir.

150 yıl kadar önce iyileşme ortamları kavramıyla hastaların hastalıklarından daha hızlı bir şekilde kurtulabilecekleri, hastanelerde sanat inisiyatifinin öncüsü Florence Nightingale tarafından keşfedildi ve belgelendi. Nightingale, “Hemşirelik Üzerine Notlar” isimli kitabında, hastaların bulunduğu ortam ve güzellik ihtiyacıyla ilgilendi. Bu noktada; doğal ışık, havalandırma, temizlik ve temel sağlık hizmetleri olan bir ortamda bakıldıklarında hastaların hastalıklardan daha çabuk iyileşeceğini keşfetmesinin yanı sıra; hastalara sunulan güzel nesnelere ve özellikle parlak renklerin çok takdir edilmediğini, ancak hastalara sunulan nesnelereki çeşitliliğin, rengin ve ışığın, gerçek iyileşme araçları olduğunu söyleyerek çok önemli kapılar açtı (Behrman, 1997, s. 584; Hathorn ve Nanda, 2008, s. 4; Iyendo ve Alibaba, 2014, s. 102).

Sanatın terapötik yararına özellikle dikkat etmeden, 1970 ve 1980’lerde, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki hastaneler sanatla süslenmeye başladı. Hastane tasarımları yoluyla, bu alanları kullananlara güzel nesnelere, sanat eserleri, heykeller ve büyüleyici renkler gibi daha estetik bir çekiciliğe sahip hastanelere sunulmaya başlanmış olsa bile ancak; 1990’ların başlarında, sanatın hastane ortamlarının da sadece dekoratif olarak katkı sağlamaktan daha fazlası olduğunu vurgulayan yaklaşımlar ilgi görmeye başladı. Bugün ise; sağlık hizmetlerinin verildiği alanlarında tasarıma, hem süreç hem de ürün anlamında, kanıt temelli bilimsel analize doğru bir geçiş görülmektedir (Hathorn ve Nanda, 2008, s. 4; Iyendo ve Alibaba, 2014, s. 102).

### **Hastanelerde Sanatsal Öğelerin Bulunmasının Önemi**

Sağlık binalarında sanat kavramı, yeni bir olgu olmakla beraber son yıllarda bu konudaki bilinç ve faydalarına olan ilgi artmıştır. Sanat dünyasında “sanat sanat içindir” yaklaşımının sanatı gizemli ve savunmasız bıraktığı insan hayatındaki önemini açıklamaya yetmediğine dair görüşler gelişmiştir. Bu doğrultuda da sanatın önemini açıklanmasında öncelikli olarak sanatın nasıl yararlı olabileceği üzerine de odaklanmayı gerektirir. Bu noktada, sanatı artık muhteşem ve kusursuz olanın anlatımı olarak değil, halkın zevk alacağı, faydalanacağı ve yaşamın içinde var olması gereken bir kavram olarak görmek daha doğru olabilir. Sanat, bir bina veya mekânı bezemek olarak değil, ortamın tasarımıyla bir bütün olarak görülmelidir (Behrman, 1997, s. 584; Botton ve Armstrong, 2014, s.4; Sungur Ergenoğlu ve Aytuğ, 2007, s. 45). Bu bağlamda, hem sanat dünyasında hem de tıp dünyasında gelinen noktada, iki disiplinde oluşturdukları yaklaşımların hastanelerde sanatsal öğelerin bulunmasının önemi konusunda paralellik gösterdiği düşünülebilir.



Behrman'a (1997, s.585) göre; karakersiz pencereleri, misafirperver olmayan koridorları ve tamamen işlevsel odaları olan etkisiz, cansız beton yığnında iyileşebilmek kolay değildir. Ayrıca, Behrman sadece bedenın iyileştirilmesinin yeterli olmadığı, insan ruhunun da iyileştirilmesi gerekliliğinden bahseder. Bu noktada, görsel sanatların hastane ortamlarında düşünülenden fazla işlevi olabilir. Aslında, hastane ortamlarında görsel sanatların bir gereklilik durumu da olabileceğinden bahsedilebilir.

Bu konuda, Moss ve O'Neill'a (2014, s.1032); birçok sağlık-bakım ortamının estetik açıdan yoksul olduğunu, hastalıkların tedavisinde estetiğın önemini; sanat ve estetiğın hem özel hem de kamusal yaşamdaki rolünü, klinisyenler tarafından erişilebilmesi açısından sanatın rolü gibi konuların yeniden gözden geçirilmesinin gerekliliğinden bahseder. Bu doğrultuda; sanatsal öğelerden yoksun olan sağlık ortamlarında, zaman geçiren hastaların iyileşme oranlarının etkilenebileceğı gibi bazı araştırmalarda bu tür ortamların, hastaların sağlığına zarar verebileceğı de ileri sürülmüştür (Dalke ve Matheson, 2007, s. 15).Bu görüşleri destekler nitelikte; Behrman (1997, s. 584)“Fiziksel çevrenin sağlık hizmeti sunumu için bir zemin değildir; hastane deneyiminin ayrılmaz bir parçasıdır.” der. Bu noktada, sağlık hizmetleri veren ortamlarda genellikle sanat alanın en görünür bileşenidir.Hastanelerde sanatın kullanımını aslında hastalık ve sağlık arasındaki bariyeri kaldırarak hastane ortamıyla günlük yaşamı birleştirebilmektedir (Hathorn ve Nanda, 2008, s.1).Başka bir deyişle, hastalar bu ortamlarda bulunurken hasta oldukları için zorunlu olarak buldukları ya da burada bulunduğu için hasta olmaları gerekiyormuş gibi hissetmezler.Sanatın ve dolayısıyla sanatsal öğelerin, hastanede bulunarak hastaların algıları üzerinde değıştirdiğı bu yargıtedavi sürecinde oldukça değerli olacağı düşünülebilir.

## **Bulgular**

### **Psikiyatri Birimlerindeki Sanatsal Öğelerin Varlığına İlişkin Sağlık Çalışanlarının Görüşleri**

Psikiyatri birimlerinde yer alan sanatsal öğelerin varlığına ilişkin sağlık çalışanlarının görüşleri Tablo 1 ve 2'de ele alınarak değerlendirilmiştir.

Tablo 1

*Sanatsal Öğelerin Varlığı*

	Hasta Muayene Odalarında				Koridorlarda			
	Var		Yok		Var		Yok	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Resim	46	64,8	25	35,2	51	71,8	20	28,2
Heykel	2	2,8	69	97,2	4	5,6	67	94,4
Fotoğraf	14	19,7	57	80,3	24	33,8	47	66,2
Mozaik Pano	3	4,2	68	95,8	3	4,2	68	95,8
Seramik Pano	2	2,8	69	97,2	4	5,6	67	94,4
Duvar Resmi	22	31,0	49	69	18	25,2	53	74,8
Hastalar Tarafından Yapılan Çalışmalar	26	36,5	45	63,5	14	19,7	57	80,3
Diğer	-	-	-	-	2	2,8	69	97,2
	Bekleme Salonlarında				Sağlık Personeli Odalarında			
	Var		Yok		Var		Yok	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Resim	40	56,3	31	43,7	44	62,0	27	38,0
Heykel	-	-	-	-	-	-	-	-
Fotoğraf	9	11,7	62	88,3	17	23,9	54	76,1
Mozaik Pano	3	4,2	68	95,8	2	2,8	69	97,2
Seramik Pano	2	2,8	69	97,2	4	5,6	67	94,4
Duvar Resmi	13	18,2	58	81,8	17	23,9	54	76,1
Hastalar Tarafından Yapılan Çalışmalar	7	9,8	64	90,2	8	11,2	63	88,8
Diğer	1	1,4	70	98,6	3	4,2	68	95,8

Tablo 1’de ilgili birimlerdeki hasta muayene odaları, koridorlar, bekleme salonları ve sağlık personeli odalarında sanatsal öğelerin varlığına ilişkin bilgilerin detaylı bir incelemesini yansıtmaktadır. Bu doğrultuda tabloda resim, heykel, fotoğraf, mozaik pano, seramik pano, duvar resmi ve hastalar tarafından yapılan çalışmaların belirlenen mekânlarda bulunma frekansları ve yüzdelere yer verilmiştir. Psikiyatri birimlerinde sanatsal öge olarak çoğunlukla resim bulunduğu görülmektedir. Sanatsal öge olarak hasta muayene odalarında resim bulunma oranı %64,8 (f = 46), koridorlarda resim bulunma oranı %71,8 (f = 51), bekleme salonlarında resim bulunma oranı %56,3 (f = 40) ve sağlık personeli odalarında %62 (f = 44) olarak tespit

edilmiştir. Frekanslar ve yüzdeler incelendiğinde psikiyatri birimlerinde resimden sonra en çok kullanılan sanatsal öğelerin duvar resmi, fotoğraf ve hastalar tarafından yapılan çalışmalar olduğu görülmektedir. Psikiyatri birimlerinde en az bulunan görsel öğeler ise mozaik pano ve seramik panolardır. Koridorlar için bulunan sanatsal öğelere diğer olarak belirten kişiler yap-boz olduğunu, sağlık personeli odaları için diğer diyen kişilerin yap-boz ve film afişi olduğunu söyledikleri belirlenmiştir. Bu soruya hasta muayene odaları için 12 kişi yanıt vermemiş ya da yok diye belirtmiş, koridorlar için 13 kişi yanıt vermemiş ya da yok diye belirtmiş, bekleme salonları için 21 kişi yanıt vermemiş ya da yok diye belirtmiş ve sağlık personeli odaları için 15 kişi belirtmemiş ya da yok demiştir.

Tablo 2

*Birimlerde Var Olan Sanatsal Öğelere Yönelik Görüşler*

	f	%
Çalıştığım birimde sanatsal öğeler var ve yeterli olduğunu düşünüyorum.	17	23,9
Çalıştığım birimde sanatsal öğeler var ama yetersiz olduğunu düşünüyorum.	35	49,3
Çalıştığım birimde sanatsal öğeler yok ve gerekli olmadığını düşünüyorum.	1	1,4
Çalıştığım birimde sanatsal öğeler yok ama olması gerektiğini düşünüyorum.	16	22,5
Belirtmemiş	2	2,8

Tablo 2 incelendiğinde; katılımcıların %49,3 (f = 35) çoğunluğu çalıştığı birimde sanatsal öğelerin olduğunu ancak yetersiz olduğunu düşündükleri görülmektedir. Katılımcıların %22,5'u (f = 16) çalıştığı birimde sanatsal öğelerin olmadığını ancak olması gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Sonuç olarak; psikiyatri birimlerinde çalışan klinik doktoru, asistanı, psikolog, hemşire ve / veya sosyal hizmet uzmanı hastanelerinde yeterince sanatsal öğe bulunmadığını belirtmiş ve sanatsal öğelerin bulunması gerektiğini düşündükleri tespit edilmiştir. Buna ek olarak, ilgili sağlık personelinin %23,9'u (f = 17) çalıştıkları birimdeki sanatsal öğelerin yeterli olduğunu düşünmekte ve sadece %1,4 (f = 1) çalıştıkları birimlerde sanatsal öğelerin olmadığını ve olması gerekmediğini düşündükleri belirlenmiştir.

### **Psikiyatri Birimlerindeki Duvar Renklerine İlişkin Sağlık Çalışanlarının Görüşleri**

Psikiyatri birimlerinin duvarlarında yer alan duvar renklerine sağlık çalışanlarının görüşleri Tablo 3 ve 4'te ele alınarak değerlendirilmiştir.

Tablo 3

*Psikiyatri Birimlerdeki Duvarın Renkleri*

	Hasta Muayene Odalarında				Koridorlarda			
	Var		Yok		Var		Yok	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Beyaz	27	38,0	44	62,0	26	36,6	45	63,4
Bej	44	62,0	27	38,0	47	66,2	24	33,8
Sarı	7	9,8	64	90,2	9	9,8	62	90,2
Turuncu	-	-	-	-	-	-	-	-
Kırmızı	-	-	-	-	-	-	-	-
Mavi	-	-	-	-	-	-	-	-
Yeşil	-	-	-	-	-	-	-	-
Siyah	-	-	-	-	-	-	-	-
Gri	1	1,4	70	98,6	1	1,4	70	98,6
Lacivert	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bekleme Salonlarında				Sağlık Personeli Odalarında			
	Var		Yok		Var		Yok	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Beyaz	26	36,6	45	63,4	28	39,4	43	60,6
Bej	47	66,2	24	33,8	45	63,4	26	36,6
Sarı	8	11,2	63	88,8	8	11,2	63	88,8
Turuncu	-	-	-	-	-	-	-	-
Kırmızı	1	1,4	70	98,6	-	-	-	-
Mavi	1	1,4	70	98,6	-	-	-	-
Yeşil	1	1,4	70	98,6	-	-	-	-
Siyah	-	-	-	-	-	-	-	-
Gri	1	1,4	70	98,6	1	1,4	70	98,6
Lacivert	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 3 incelendiğinde Psikiyatri birimlerinde çoğunlukla beyaz ve bej renkleri kullanılmaktadır. Hasta odalarının %38'i (f = 27) beyaz ve %62'si (f = 44) bej; koridorların %36,6'sı (f = 26) beyaz ve %66,2'si (f = 47) bej; bekleme salonların %36,6'sı (f = 26) beyaz ve %66,2'si (f = 47) bej; sağlık personeli odalarının %39,4'sı (f = 28) beyaz ve %63,4'ü (f = 45) bej renktedir. Hasta muayene odaları, koridorlar ve sağlık personeli odalarında kullanılan diğer renkler sarı ve gri iken, bekleme salonlarında kullanılan diğer renkler ise sarı, kırmızı, mavi, yeşil ve gridir. Turuncu, siyah ve lacivert renklerinin ise psikiyatri birimlerinin duvarlarında hiç kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4

*Psikiyatri Birimlerinin Mevcut Duvar Renklerine İlişkin Görüşler*

		f	%
Hasta Muayene Odaları	Uygundur ama görüşümüz alınmadan seçilmiştir.	56	78,9
	Uygundur ve görüşümüz alınarak seçilmiştir.	3	4,2
	Uygun değildir ve görüşümüz alınmadan seçilmiştir.	12	16,9
Koridorlar	Uygundur ama görüşümüz alınmadan seçilmiştir.	56	78,9
	Uygundur ve görüşümüz alınarak seçilmiştir.	3	4,2
	Uygun değildir ve görüşümüz alınmadan seçilmiştir.	12	16,9
Bekleme Salonları	Uygundur ama görüşümüz alınmadan seçilmiştir.	56	78,9
	Uygundur ve görüşümüz alınarak seçilmiştir.	3	4,2
	Uygun değildir ve görüşümüz alınmadan seçilmiştir.	12	16,9
Sağlık Personeli Odaları	Uygundur ama görüşümüz alınmadan seçilmiştir.	53	74,6
	Uygundur ve görüşümüz alınarak seçilmiştir.	3	4,2
	Uygun değildir ve görüşümüz alınmadan seçilmiştir.	15	21,1

Tablo 4 incelendiğinde; klinik doktoru, asistanı, psikolog, hemşire ve / veya sosyal hizmet uzmanlarının %78,9'u (f = 56) hasta odaları, koridorlar, beklenme salonları ve sağlık personeli odalarının renklerinden memnun olduklarını belirttikleri ancak bu konuda görüşlerine başvurulmadığını söyledikleri görülmektedir. İlgili sağlık personelinin sadece %4,2 (f=3) oranında görüşü alınarak belirlenen mekânların duvar renklerinin seçildiği anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan ilgili sağlık personelinin genel olarak çalıştıkları birimlerdeki mekânların boyandığı renklerden %83,1 (f=59) memnun oldukları belirlenmiştir. Buna ek olarak ilgili sağlık personelinin %16,9 (f=12) oranında belirlenen mekânların renklerinin uygun olmadığını ve görüşleri alınmadan seçildiğini belirttikleri sağlık personeli odalarında ise bu oranın %21,1 (f=15) olduğu bulgulanmıştır.

### **Hasta Tedavi Ortamlarının Hastalar Üzerinde Etkisine İlişkin Sağlık Çalışanlarının Görüşleri**

Psikiyatri birimlerinde hastalara tedavi hizmeti verilen ortamların hastalar üzerindeki etkisine ilişkin sağlık çalışanlarının görüşleri Grafik 1'de ele alınarak değerlendirilmiştir.



*Şekil 1.* Sağlık çalışanlarının görüşlerine göre hasta tedavi ortamlarının hastalar üzerinde etkisi Şekil 1 incelendiğinde; sağlık çalışanlarının önemli çoğunluğunun %94'ü (f = 67) hasta tedavi ortamlarının hastalar üzerinde etkili olduğunu düşündükleri görülmektedir. Buna göre çalışmaya katılan klinik doktoru, asistanı, psikolog, hemşire ve/veya sosyal hizmet uzmanlarının hastaların tedavi aldıkları ortamların önemli olduğu fikrinde uzlaştıkları düşünülebilir.

## Tartışma

Bu bölümde, psikiyatrik tedavi hizmeti sunan hastane ortamlarının sanatsal öğeler ve sanatsal ortam yönüyle, bu birimlerde çalışan sağlık çalışanlarının görüşlerine dayalı olarak alan yazınında mevcut ilgili araştırmalar karşılaştırılarak konu; (1) “psikiyatri birimlerindeki sanatsal öğelerin varlığına ilişkin sağlık çalışanlarının görüşleri”, (2) “psikiyatri birimlerindeki duvar renklerine ilişkin sağlık çalışanlarının görüşleri” ve (3) “hasta tedavi ortamlarının hastalar üzerinde etkisine ilişkin sağlık çalışanlarının görüşleri” başlıkları altında tartışılmıştır.

Psikiyatri birimlerindeki sanatsal öğelerin varlığına ilişkin sağlık çalışanlarının görüşleri ele alındığında; Ankara ili içerisinde yer alan hastanelerin psikiyatri birimlerinde bulunan sanatsal öğelerin var olma durumu ve bu birimlerde hâlihazırdaki sanatsal öğelere yönelik sağlık personelinin görüşlerinin yanı sıra; ortaya çıkan bulgulara ilişkin konu ile bağlantılı yapılan diğer çalışmalarda da konu farklı açılardan ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda; Dalke vd. (2005, s. 355-356) de yaptıkları çalışmada da bu araştırmada olduğu gibi; hastanelerin genel alanlarında, genellikle ziyaretçilerin, hastaların ya da hastane çalışanlarının zevk alması için yerleştirilen çeşitli sanat çalışmalarının olduğunu bulgulanmıştır. Sungur Erenoğlu ve Tanrıtanır'ın (2013, s. 70-73) yapmış oldukları çalışmada ise, kullanıcı memnuniyeti açısından

sanatsal öğelerin hastanede bulunma durumuna ilişkin görüşlerinin sorgulandığı ve hastaların “orta” derecede memnun olduğu verisine ulaştıkları görülmüştür. Çobanoğlu (2009, s.504) ise; önemli merkezler de giderek artan bir biçim de sanat eserleri ve görsel estetik öğelerin modern tedavi yöntemlerinin yanın da yer almaya başladığını belirtir. Iyendo ve Alibaba'nın (2014, s.110) hastalar üzerinde yaptıkları çalışmada, hastane ortamındaki hastaların büyük çoğunluğunun ortamdaki sanat yapıtlarının varlığının onları olumlu anlamda etkilendiğini bulgulamışlardır. Buna ek olarak Sungur Erenoğlu ve Tanrıtanır (2013, s.70-73) hasta ortamlarının yapılandırmasında estetik ve sanatsal öğelerin kullanımıyla ilgili ölçütlerin göz önünde bulundurulmadığına dair bir sorun olduğunu belirtilmiş ve sanatsal öğelerin hem hasta odası hem de bekleme alanlarında kullanılması konusunda özen gösterilmesini önermiştir.

Yapılan araştırmaların paralelinde bu çalışmada da, katılımcıların çoğunluğunun çalıştığı birimde sanatsal öğelerin bulunduğunu ancak yetersiz olduğunu düşündükleri görülmektedir. Buna ek olarak katılımcılar arasında diğer bir çoğunluğu çalıştığı birimde sanatsal öğelerin olmadığını ancak olması gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu araştırmanın verilerinden hareketle katılımcıların, hastanelerde bulunan sanatsal öğelerin memnuniyet sağlayamadığı ve daha fazla sanatsal öge bulunması gerektiğini düşündükleri anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada bulgularına paralel olarak Suter ve Baylin (2007, s.34) araştırmalarına katılan personel ve gönüllüler estetik bileşenlerle dekore edilmiş koridorların ve odaların çevreyi daha keyifli ve canlandırıcı hâle getirdiğini belirtmişlerdir. Buna ek olarak Behrman (1997, s.584) ise; sağlık personellerinin görüşleri doğrultusunda sanatsal öğelerin hastanede bulunmasının ortamın atmosferini değiştirdiğini ve hastaların refah seviyesini artırdığını belirtmektedir. Bu görüşü destekler nitelikte Iyendo ve Alibaba (2014,s.103) hastane ortamındaki sanatsal öğelerin varlığının hastaların içinde bulunduğu dış dünyadan yalıtılmış olma hissini azalttığını diğer bir deyişle hasta insanların hastalıklarından kurtulmuş bir ortamda olduklarını hissettiklerinden bahseder. Bunun yanı sıra, çok sayıda personel iyi tasarlanmış bir çalışma ortamının işe alım, personelin kalıcılığının ve morallerin iyileştirilmesine yardımcı olabileceğini belirtmiştir (Dalke, et al., 2005, s.347). Bu doğrultuda, estetik değerler göz önüne alınarak tasarlanan sanatsal öğelerin bulunduğu ortamların hastalara faydalarına ek olarak sağlık personelinin de moral ve bağlılığını artırarak; onların hastalara daha verimli olmasını sağlayabilir.

Dalke ve diğerlerinin (2005, s.355-356) yaptığı çalışmada; hastanede uzun süreli kalan hastaların iyileşmesi amacıyla kullanılacak görsel sanat eserlerinin daha hassas ve akıllıca bir

küratörlükle seçilmesi gerekliliğine vurgu yapar. Bu konuyla bağlantılı olarak Biley (1996, s.112); birçok hastane, sanat organizasyonları ve kuruluşları tarafından desteklenen hastane projeleriyle sanatçılar ve/veya sanat programları ile işbirliğine dayalı ilişkiler geliştirdiğinden bahseder. Bu görüşün paralelinde, bundan yaklaşık kırk yıl önce San Francisco’da, “Angelica Thieriot” adını da; mimarlar, doktorlar, hemşireler ve sanatla ilgilenen insanlardan oluşan bir organizasyon kurulmuştur. Bu organizasyon da uzman bir grup, sağlık hizmetleri ve hastanelerin ve sağladıkları hizmetlerin hastaya yönelik olduğu düşüncesi üzerine “Çınar ağacı modeli” için temel oluşturdu. Bu görüşün temelinde yatan düşünce; hastalar ve ailelerinin hastane ortamlarında mümkün olduğunca güvenli ve rahat hissetmesidir (Caspari, et al., 2006, s. 853). Bu kapsamda, benzer bir çalışmada yakın zamanda Gazi Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi Beyin ve Sinir Cerrahi Anabilim Dalı Pediatrik Beyin ve Sinir Cerrahi Bilim Dalında, alanı kullanan hastalar için sanatsal öğelerin eklenmesi ve düzenlenmesini içeren “Kemali Hoca’nın Gökyüzü Odası” projesiyle gerçekleştirilmiştir (Salderay, 2018, s. 263). Bu noktada, uzmanlardan oluşan bir ekiple hastane ortamlarının sanatsal öğeler kullanılarak yapılandırılması sağlamak; hastane ortamlarında tedavileri desteklediği söylenebilir. Bu görüşü destekler şekilde Salderay’ın (2014, s.7) belirttiği gibi; tüm rehabilitasyon (iyileştirme) amaçlı uygulamaların uzmanlardan oluşan bir kadro ile yürütülmesi sağlıklı ve doğru olandır.

Belirtilenler ışığında; sağlık personellerinin görüşlerinin alanda gerçekleştirilen çalışmalarla benzerlik göstermesinin yanında sağlık çalışanların konuya yönelik mevcut bilgi düzeylerinin ve farkındalık yapılarının da görüşlerinde etkili olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte; alanda çalışırken edinmiş oldukları tecrübe yapısının da konuya yönelik görüşlerinin şekillenmesinde etkili olduğu dile getirilebilir.

Psikiyatri birimlerindeki duvar renklerine ilişkin sağlık çalışanlarının görüşleri incelendiğinde; Ankara ili içerisinde yer alan hastanelerin psikiyatri birimlerindeki; hasta odalarında, koridorlarda, bekleme salonlarında ve sağlık personeli odalarında mevcut kullanılan renkler ve bu renklere ilişkin sağlık personelinin görüşlerine ek olarak; elde edilen veriler doğrultusunda konu, ilgili diğer çalışmalar çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, hasta odalarının %38’i (f = 27) beyaz ve %62’si (f = 44) bej; koridorların %36,6’sı (f = 26) beyaz ve %66,2’si (f = 47) bej; bekleme salonların %36,6’sı (f = 26) beyaz ve %66,2’si (f = 47) bej; sağlık personeli odalarının %39,4’sı (f = 28) beyaz ve %63,4’ü (f = 45) bej renkte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ortaya çıkan verilerden hareketle; konu ile ilgili alanda yapılan diğer çalışmalar karşılaştırıldığında benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bu araştırmanın



paralelinde; Ergün ve diğerleri (2016, s. 14) tarafından yapılan projede; psikiyatri kliniklerinin duvar renklerinde beyaz % 12.3 ve krem % 43.6 renklerinin tercih edildiği saptanmıştır. Bununla birlikte; Chelsea ve Westminster Hastanesinde Danışman Ortopedi Cerrahisi olan James Scott'a göre; beyaz badanalı odalar iyileşme sürecine yardımcı olur çünkü dış dünyadan ayrılma hissini azaltır (Behrman, 1997, s. 584). Bu görüşü destekler nitelikte; Ergün ve diğerlerinin (2016, s. 25); psikiyatri kliniklerinin tedavi edici ortam (terapötik) yönünden bazı kriterleri sağlaması gerektiği ve bunlar arasındaki bir kriter de duvar renklerinin pastel tonları ya da beyaz olmasıdır. Alandaki araştırmalara benzer şekilde, bu araştırmada da ilgili sağlık personellerinin genel olarak çalıştıkları birimlerin boyandığı beyaz ve bej renklerinden memnun oldukları verisine ulaşılmıştır. Ancak, beyaz ortamlar bazı aşırı sonuçlara neden olabileceği hakkında tartışmaların olduğu görülmektedir.

Bu doğrultuda renk konusunda yapılmış çalışmalarda örneğin; cezaevlerinde yapılan bir deneyde beyaz boyalı iç mekânlarda bulunan mahkûmların daktilo kullanırken farklı renkli iç mekânlardaki mahkûmlara kıyasla daha fazla hata yaptığı, ayrıca beyaz boyalı hücrelerde kalan mahkûmların bazı şiddetli tepkileri olduğu da tespit edilmiştir (Dalke, et al., 2005, s.346). Bu doğrultuda, Wise ve Wise (1988, s.86) ABD'de Nasa tarafından desteklenen "Çevresel Tasarımda Renk İnsan Faktörleri" araştırmasında, dünya genelinde 200'den fazla renk deneyi incelemiştir. Bu çalışmasının sonucunda, renklerle ilgili çevresel ritüel yargısal ya da duygusal durumlar arasında "sabit" bağlantıların olmadığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Özdemir (2005, s.397) renklerin evrensel anlamlarının yanı sıra, farklı coğrafi bölgelerde ve toplumlarda değişen anlamları olduğunu ifade eder. Örneğin, batı toplumlarında siyah renk, ölümü çağrıştırır ve cenaze törenlerinde tercih edilirken; Japon başta olmak üzere doğu toplumlarında ise; siyah renginin tam tersi olarak nitelendirilen beyaz rengi cenaze törenlerinde tercih edildiği söylenebilir. Bu noktada, renklere ve olaylara toplumsal olarak nasıl bir anlam yüklendiğinin daha çok önem taşıdığından bahsedilebilir; çünkü doğu toplumlarında ölümü hüznün olarak değil de yeniden doğuş ve yeni başlangıç olarak algıladıkları bilinmektedir.

Alanda konuyla ilgili yapılmış diğer bir çalışma da ise uzun vadede tek bir rengin insan bedenlerini ve duygularını etkileyebilecek bir başarıya ulaşamadığını ancak kısa süreli fiziksel bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dalke, et al., 2005, s.346). Bunlara ek olarak, Dijkstra ve diğerlerinin (2008, s.276) yaptıkları hasta odalarındaki duvar renklerinin etkisini ölçen çalışmanın sonuçlarına göre; duvar renginin sağlıkla ilgili sonuçlar üzerinde yalnızca küçük bir etkisi olduğu bulgulanmıştır.

Bir bilim olarak iddiaları kesin olmamakla birlikte renk teorisi; bazı yönleriyle (ör: renk tasarımı) hoş ve çevreci bir ortamın yaratılmasında hayati öneme sahiptir. Renklerin ustaca kullanımını, kasvetli veya monoton (tekdüze) ortamlarla ilişkili görsel uyarı eksikliğinden kaynaklanan duyuşsal yoksunluğun üstesinden gelmeye yardımcı olabilir. Buna ek olarak, renkler vücuda enerji dürtülerini olumlu veya olumsuz bir şekilde etkilerinin olabileceğinden bahsedilebilir. Bütüne yönelik belirli bir duyuşsal etki oluştururlarken renk estetik enerji olarak düşünülebilir. Bu yüzden, renkler güçlü bir şekilde şifa ya da aynı zamanda yıkıcı olarak olumsuz olarak yorumlanabilir (Ulrich ve Zimring, 2004, s. 20; Dalke, et al., 2005, s.343; Kılıç, 1994, s.55; Caspari, et al., 2006, s. 856). Bu noktada; rengin etkisi diğer estetik öğelerle bütünleştirilmesi gerekliliğinden de bahsedilebilir.

Belirtilenlerden hareketle; sağlık personellerinin görüşlerinin alanda gerçekleştirilen diğer çalışmalarla paralellik göstermesinin yanında, sağlık çalışanlarının içerisinde buldukları mevcut fiziki koşulların da görüşlerinin oluşmasında etkili olduğu dile getirilebilir. Bununla birlikte; alanda çalışırken edinmiş oldukları deneyimlerin de görüşlerinin şekillenmesinde etkili olduğu dile getirilebilir. Ayrıca; konuya yönelik özel ilgi duyma yönündeki hazır bulunuşluklarının da görüşlerin şekillenmesinde etken olduğu ifade edilebilir.

Hasta tedavi ortamlarının hastalar üzerinde etkisine ilişkin sağlık çalışanlarının görüşleri ele alındığında; Ankara ili içerisinde yer alan hastanelerin psikiyatri birimlerinde hasta tedavi ortamlarının hastalar üzerindeki etkisine ilişkin sağlık çalışanlarının görüşleri konu ile alakalı yapılan çalışmalarla karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda; Karlin ve Zeiss'e (2006, s. 1376) göre; psikiyatri hastanelerinde çevresel faktörlerin etkilerinin deneysel olarak araştırılması henüz çok yenidir. Son 60 yılda, psikiyatri hastanesi ortamının, psikiyatri hastaları üzerindeki etkisinin giderek daha fazla tanınması ve tartışılması olmuştur. Bu konuyla ilgili deneysel veriler az olmakla beraber Delvin ve Arneill (2003, s. 682) Ulrich'ın yaptığı çalışmaya atıfta bulunarak; yapılan deneyde hastane ortamında sanatın kullanımının hastalar üzerindeki fizyolojik değişikliklere (ör: düşük kan basıncı) yol açtığına dair kanıtlar sunar. Birçok doktor hastane ortamının tedavi sürecinde etkili olduğu konusunda ikna olmuş durumdadır. Bunlardan birisi olan Londra'daki Middlesex Hastanesinden Dr. Paul Rogers; terapötik ortamın yaratılmasında sanatı önemli bir birleşen olarak tanımlamakta ve iyileşme sürecinde yardımcı olduğunu kabul etmektedir (Behrman, 1997, s.584). Çobanoğlu (2009, s. 504) ise; hastane ortamlarının sanat eserleri ve görsel estetik öğeler aracılığıyla; hastalar, hasta yakınları ve hastane çalışanlarının yaşam kalitelerinin yükseltilmesi, stresin azaltılması, iyileşme duygusunun desteklenmesi ve hastane ile toplum arasında güçlü bağlantılar

geliştirilmesinde yararlanılmasının mümkün olabileceğini belirtir. Bu konu doğrultusunda yapılan araştırmalarda fiziksel sağlık hizmetlerini verilen ortamlarda çevrenin hastaların sağlık ve iyi olma durumunu etkilediği fikrini desteklemektedir (Dijkstra et al.,2018, s.268). Bu doğrultuda, sağlık ortamları, herkes için erişilebilir olmasının yanı sıra, bu binaların hem işlevselliğinin hemde estetiğinin geliştirmesi (Dalke et al.,2005, s. 344) önemli olan unsurlar olarak bahsedilebilir. Belirtilenlere ek olarak Ball'a (2018, s. 1016) göre; ortamın bahsedilen bu hususlardaki ihmali aslında yalnızca moral bozmakla kalmaz, aynı zamanda bu ortamlardaki insanların ne kadar az değer verildiğine dair bir mesaj gönderir. Baş Yanarateş (2018, s.209) ise; mekânların duyularında ötesinde bireylere hissettirdikleri yoluyla kişi için bir anlam ifade ettiğini belirtir. Estetik, bir kişinin hem fiziksel hem de psikolojik duygularını etkiler. Hem estetik hem de nonaestetik bir ortam, bir izlenim yaratır ve bir kişiyi bilinçli ya da bilinçsizce etkiler. Estetik açıdan hoş bir ortam, kişinin duygusal durumunu iyileştirir ve esenlik duygusuna katkıda bulunur. Ortamdaki stres faktörleri; bağışıklık sistemi üzerinde olumsuz etki yapabilir bu nedenle, belki de tahmin edilenden daha fazlaestetik önem taşır (Caspari, et al.,2006, s. 852). Bununla birlikte; sanat ise estetik açıdan hoş bir ortam sağlar, hastanın ruh hâlini olumlu yönde desteklerken hastalar ve danışanların arasındaki etkileşimi kolaylaştırdığı kabul gören bir görüş olduğu söylenebilir (Suter ve Baylin, 2007, s.33-34). Fotoğraf sanatçısı Katharine Lazenby de ifade ettiği gibi; görsel çevre insan sağlığını etkiler (Ball, 2018, s.1016). Bu araştırmanın paralelinde Suter ve Baylin (2007, s.36) ise; yaptıkları çalışmada; katılımcılar, resimlerin mekâna sıcaklık ve konfor hissi kattığını ve birimi diğer hastane ortamlarından ayırt ettiğini belirtir. Daha sıcak ve daha kişiselleştirilmiş bir ortamın, agresif hastalıklar ve/veya zor tedavilerle başa çıkmak zorunda kalan hastalar için yararlı olduğunu vurgular. Belirtilenlere ek olarak; hastaneler insanların zorunlu olarak buldukları ve kendi çevrelerinden uzaklaştıkları mekânlardır. Bu sebeple, hastanedeki çevresel stresi azaltmak için en iyi stratejilerden birinin, pozitif dikkat dağıtıcı unsurlar yaratmak ve alanları olabildiğince tanıdık ve ev ortamı yaratmak olduğunu öne sürülmektedir (Suter ve Baylin, 2007, s.36). Botton ve Armstrong (2014, s.8) ise; sanatın yedi işlevinin ilki olarak kabul ettikleri hatırlamanın ve /veya hatırlatmanın; insan hayatında merkez teşkil eden bir görevde olduğunu ileri sürer.

Belirtilenler ışığında; sağlık çalışanlarının görüşlerinin alanda gerçekleştirilen diğer çalışmalarla benzerlik göstermesinin yanında sağlık çalışanların konuya yönelik bire bir edinmiş oldukları bireysel deneyimlerin de görüşlerinin oluşmasında etkili olduğu dile getirilebilir. Ayrıca; konuya ilişkin mevcut bilgi yapılarının ve konuya ilişkin farkındalık düzeylerinin de görüşlerinin oluşmasında rol oynadığı düşünülebilir. Bununla birlikte; konuya

yönelik temenni ve olumlu duygu durumlarının da görüşlerinin şekillenmesinde etkili olduğu ifade edilebilir.

### **Sonuç**

Sağlık personelinin görüşlerine göre; (1) hizmet verdikleri birimlerde yer alan sanatsal öğelerin kendileri açısından memnuniyet sağlayacak sayıda olmadığı; (2) psikiyatri hizmeti sunulan mekânların ağırlıklı olarak “beyaz” ve “bej” renklerinde olduğu ve bu renklerden memnun oldukları; (3) psikiyatri hizmeti sunulan mekânların hastalar açısından önemli olduğu ve hastalarının tedavilerinde etkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

### **Öneriler**

Uygulamaya yönelik öneriler; ilk olarak hastanelerin psikiyatrik hizmetlerini sundukları mekânlar için mimarlar, doktorlar, hemşireler, sanat eğitimcileri ve/veya sanatçılardan oluşan uzman bir kadroyla tedavi edicim ortam yapılandırması oluşturulması önerilebilir. Ayrıca; sanat ve sağlık arasındaki ilişkileri araştırmak için klinik ve sosyal bilimler arasında kurulacak bağlantılarla bu alanlardaki eksiklerin girilebileceği düşünüldüğünden bu alanlarda multidisipliner çalışmalar yapılması ve bu araştırmaların daha çok desteklenmesi gerektiği önerilebilir.

Araştırmaya yönelik öneriler; hastaların tedavi hizmeti aldıkları tüm birimlerde sanatın tedavi edici bir unsur olarak kullanımının psikolojik boyutlarının araştırılması önerilebilir. Bununla birlikte; hastaların tedavi hizmeti aldıkları tüm birimlerde sanatın tedavi edici bir unsur olarak kullanımının fizyolojik boyutlarının araştırılması da önerilebilir.

### **Bilgi**

Bu makale, Zeynep GÖNÜLAY ÇALIMLI tarafından hazırlanan Bülent SALDERAY danışmanlığında yürütülen doktora tezi kapsamında yazılmıştır. Bu tez 04/2018-01 kodlu BAP projesidir. Ayrıca, TÜBİTAK 2211-A yurt içi doktora burs programı tarafından desteklenmiştir.

**Kaynaklar**

- Ball, P. (2018). The art of medicine giving meaning to art in hospital care. *The Lancet*, 391, 1016-1017. doi: 10.1016/S0140-6736(18)30557-9
- Baş Yanarateş, D. (2018). Mimaride yaratıcılığın sanat ve tasarım bağlamında bilişsel değerlemesi. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 15, 209-232. doi: 10.17365/TMD.2018.3.2
- Behrman, P. (1997). Art in hospitals: why is it there and what is it for? *The Lancet*, 350, 584-585. doi:10.1016/S0140-6736(97)03019-5
- Biley, F. C. (1996). Hospitals: healing environments?. *Complementary Therapies In Nursing And Midwifery*, 4(2),110-115. doi: 10.1016/S1353-6117(96)80087-4
- Caspari, S., Eriksson,& K., Nåden, D. (2006). The aesthetic dimension in hospitals: An investigation into strategic plans. *International Journal of Nursing Studies*, 43(7), 851-859. doi: 10.1016/j.ijnurstu.2006.04.011
- Çobanoğlu, N. (2009). Görsel estetik öğelerin iyileştirici etkisi. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 29(2): 501-507
- Dalke, H.,& Matheson, M. (2007). *Colour design schemes for long-term healthcare environments*. London: Design Research Centre. <https://eprints.kingston.ac.uk/1163/1/Dalke-H-1163.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Dalke, H., Little, J., Niemann, E., Camgoz, N., Steadman, G., Hill, S., et al. (2006). Colour and lighting in hospital design. *Optics & Laser Technology*, 38(4-6), 343-365. doi: 10.1016/j.optlastec.2005.06.040
- Delamothe, T. (1989). Hospital art and its problems. *British Medical Journal (BMJ)*, 298(6681): 1164-1165.
- Devlin, A. S., & Arneill, A. B. (2003). Health care environments and patient outcomes: A review of the literature. *Environment and Behavior*, 35(5), 665-694.
- Dijkstra, K., Pieterse, M. E., & Pruyn, A. T. H. (2008). Individual differences in reactions towards color in simulated healthcare environments: The role of stimulus screening ability. *Journal of Environmental Psychology*, 28(3), 268-277.

- Ergün, G., Işık, I.,& Dikeç, G. (2016). *Ülkemizdeki psikiyatri kliniklerinin tedavi edici ortam yönünden incelenmesi*. Vehbi Koç Vakfı Hemşirelik Fonu tarafından desteklenmiş proje, 8-46.
- Hathorn, K.,& Nanda, U. (2008). A guide to evidence-based art (A White Paper for the Environmental Standards Council) *Center for Health Design*,1-22. [https://www.healthdesign.org/sites/default/files/Hathorn\\_Nanda\\_Mar08.pdf](https://www.healthdesign.org/sites/default/files/Hathorn_Nanda_Mar08.pdf) sayfsından erişilmiştir.
- Iyendo, T. O.,& Alibaba, H. Z. (2014). Enhancing the hospital healing environment through art and day-lighting for user's therapeutic process. *International Journal of Arts and Commerce*, 3(9), 101-119.
- Karlin, B. E., & Zeiss, R. A. (2006). Best practices: environmental and therapeutic issues in psychiatric hospital design: toward best practices. *Psychiatric Services*, 57(10), 1376-1378.
- Kılıç, L. (1994). *Görüntü estetiği*. İstanbul: Yapı kredi.
- Moss, H.,& O'Neill, D. (2014). Aesthetic deprivation in clinical settings. *The Lancet*, 383:1032-1033 doi: 10.1016/S0140-6736(14)60507-9
- Özdemir, T. (2005). Tasarımda renk seçimini etkileyen kriterler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 391-401.
- Salderay, B. (2014). *Sanatla kendimi keşfediyorum hamur-kil çalışmalarının eğitim ve rehabilitasyon boyutu*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Salderay, B. (2018). Hastane ortamında iyileştirme sürecine katkı sağlayan disiplinler arası bir tasarım: Kemali hoca'nın gökyüzü odası projesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences(JILSES)*, 4(2), 279-292.
- Stichler, J. F. (2001). Creating healing environments in critical care units. *Critical Care Nursing Quarterly*, 24(3), 1-20.
- Sungur Ergenoğlu,A.,& Aytuğ, A. (2007). Sağlık kurumlarında değişen paradigmlar ve iyileştiren hastane kavramının mimari tasarım açısından irdelenmesi. *Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi (MEGARON)*, 2(1), 44-63.
- Sungur Ergenoğlu, A., & Tanrıtanır, A. (2013). Genel hastanelerde kullanıcı memnuniyeti açısından hasta odalarında mimari mekân kalitesinin irdelenmesi: Gaziantep ilinde bir

alan çalışması. *Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi E-Dergisi (MEGARON)*, 8(2), 61-75. doi: 10.5505/MEGARON.2013.09797

Suter, E., & Baylin, D. (2007). Choosing art as a complement to healing. *Applied Nursing Research*, 20 (1), 32-38. doi: 10.1016/j.apnr.2005.11.004

Ulrich, R., Zimring, C., Quan, X., Joseph, A., & Choudhary, R. (2004). *The role of the physical environment in the hospital of the 21st century. The Center for Health Design. Report to The Center for Health Design for the Designing the 21st Century Hospital Project. This project is funded by the Robert Wood Johnson Foundation: 2-69*

Velioğlu, S. (2000). *İnsan ve yaratma ediniimi*. İstanbul: Kültür.

Wise, B. K., & Wise, J. A. (1988). *The human factors of color in environmental design: A critical review*. (NASA Ames Research Centre, Moffett Field, California, 94035) Department of Psychology, The University of Washington, Washington, 60-134.